

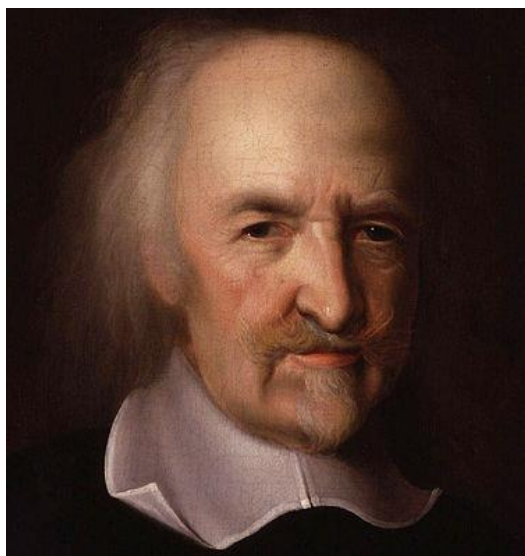
5.1. lecke: Hobbes politikai filozófiájának általános jellemzése

Feladat:

Olvassa el a Boros Gábor (szerk.): *Filozófia* (Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007, 690-696.o.) című kötetből a *Leviatán*-ra vonatkozó fejezetet.

Olvassa el a Wikipédián a [Hobbes](#) szócikket (ha lehet, angolul).

Olvassa el a kijelölt [tankönyvből](#) a Hobbes-ról szóló fejezetet: Bayer József: A politikai gondolkodás története, Budapest, Osiris, 1998, 108-118. o.

Thomas Hobbes (1588-1679)

Hobbes gondolkodását **materializmus** és **determinizmus** jellemezte. Őt tarjuk a modern politikafilozófia megalapítójának, ő dolgozza ki elsőként **a szerződéselméletet (kontraktualizmus)**, ő különbözteti meg élesen a **természeti állapotot a társadalmi állapottól**. Hobbes etikailag **konvencionalista** gondolkodó, ami azt jelenti, hogy szerinte a morál, az erkölcs, az etika egy társadalmi konstrukció, amely mesterséges megegyezés (konvenció) útján jön létre. Ez azt is jelenti, hogy szerinte a morális

cselekvés nem természetes az ember számára, és hogy a társadalom megszületése előtt nincsen igazságosság és igazságtalanság

Több politikai művet is írt: *Elements of Law* (A jog elemei, 1640), *De Cive* (A polgárról, 1641).

Politikafilozófiai főműve a *Leviatán* (1651)

A *Leviatán* bibliai tengeri szörny, Jób könyvében jelenik meg. Hobbes művében az államot jelképezi, akit az uralkodó testesít meg, miként a mű borítóján szereplő metszeten is látszik.

A mű teljes címe: *Leviatán vagy az egyházi és világi állam formája és hatalma*

A mű felépítése:

- i. Az emberről
- ii. Az államról

- iii. A keresztény államról
- iv. A sötétség birodalmáról

Hobbes a politikai gondolkodás céljáról:

„Az állam alapításának és fenntartásának művészete, mint a számtan és a mértan, biztos szabályokból áll, nem pedig pusztán gyakorlaton alapszik, mint a teniszjáték. Csakhogy a szabályok felderítésére a szegényeknek nincsen szabad idejük, azok pedig, akiknek van, mindeddig nem voltak elég kíváncsiak, s nem is volt rá megfelelő módszerük.” Hobbes: *Leviatán*, Budapest, Kossuth, 1999, ford. Vámosi Pál, XX. fejezet, I. kötet, 239. oldal.

Hobbes tehát az állam működtetésének szabályait keresi ebben a művében. E tekintetben a **hatalom kérdése** áll a középpontban, hiszen az állam hatalmi szervezet, működtetése a politikai hatalom működésének megértését feltételezi. Ehhez pedig azt kell megérteni, **miként jön létre az állam, miként jön létre a politikai hatalom**. Tehát a politikum megértéséhez az állam genezisének folyamatát kell feltérni, majd ennek megértése után nyílik lehetősége az állam helyes működési szabályainak meghatározására.

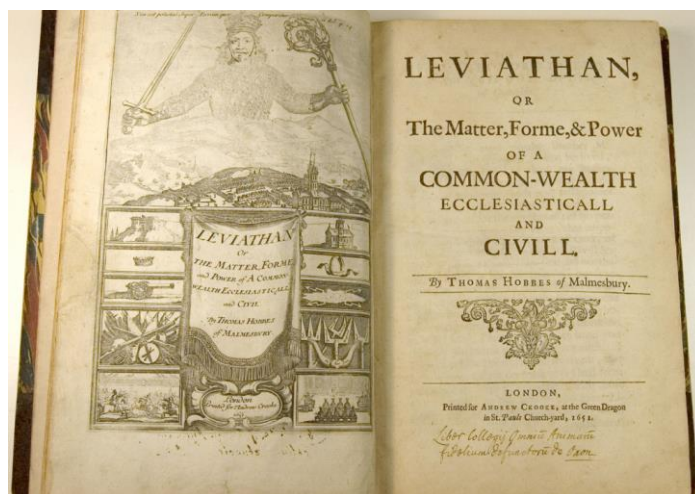
Az emberi természetről

A politika mindig emberek közösségét feltételezi. A politikum megértése ezért feltételezi az emberi természet megértését. A korábban tárgyalt szerzők mindegyike nagy figyelmet szentelt **az emberi természet leírásának**. Platón a lélek hármasságát teszi meg a helyes államberendezkedés alapjává, Arisztotelész abból indul ki, hogy az ember társas lény, ezért a boldogsághoz (*eudaimonia, autarkheia*) az emberek harmonikus együttélése elengedhetetlen. Machiavelli az ember természetét önzőnek és hiúnak írja le, akiket ennél fogva lehet kormányozni, stb.

Az antik szerzőknél azt is láttuk, hogy az emberi természet vizsgálata azért is fontos, mert **a politikum fő céljának a boldogságot, azaz a jó élet biztosítását tekintik**. Ezért van szoros összefüggés náluk a **politika és az etika között**. Machiavelli az első olyan szerző, aki szétválasztja a politikát és az etikát, és nála sincsen összefüggés a boldogság és a politika között.

Hobbes szerint a **boldogság nem a politika célja**. De az emberi életnek sem célja a boldogság. Hobbes tagadja, hogy a boldogság, a szó eredeti görög értelmében megvalósulhatna. Az emberi élet folytonos vágykielégítés, amelynek soha nincsen végpontja.

„Az életben a boldogság nem az elégedett lelki nyugalmat jelenti. Mert olyan végső cél, vagy

legnagyobb jó, amit a régi erkölcsfilozófusok könyveikben emlegetnek, nem létezik. (...) A boldogság a vágy állandó előrehaladása az egyik tárgyról a másikig, ahol azonban az előbbi elérése csupán a másik eléréséhez vezető út.” Hobbes: *Leviatán*, Budapest, Kossuth, 1999, ford. Vámosi Pál, XI, 145.o.

Az emberi vágyteljesítés célja Hobbes szerint nem a boldogság elérése, hanem a hatalom megszerzése. Az ember legfőbb törekvése tehát a **hatalom akarása**:

„Az egész emberiség általános törekvésének elsősorban az újabb és újabb hatalom iránti örökös és szüntelen vágyat tartom, amelynek csak a halál vethet véget. Ennek oka abban rejlik (...), hogy az ember a jóléthez szükséges pillanatnyi hatalmát és eszközeit továbbiak megszerzése nélkül nem tudja biztosítani.” Hobbes: *Leviatán*, Budapest, Kossuth, 1999, ford. Vámosi Pál, XI, 145-146. oldal.

A hatalom akarását Hobbes az emberi természetből vezeti le. Az ember természeténél fogva az önfenntartásra törekszik. **Legfőbb célja életének meghosszabbítása**, és a mások feletti hatalom megszerzése is e törekvéből fakad.

„A mások feletti hatalomnak ez a növelése az ember önfenntartása szempontjából szükséges” (XIII, 167. oldal)

Az emberi természet legalapvetőbb jellemzői tehát a **halandóság, az életösztön és a törekvés az életben maradásra**. A politikum természetét ezekből kell megérteni.

Természeti állapot – társadalmi állapot

Természeti állapot a modern politikai filozófiák által bevezetett fogalom. Az embereknek azt az állapotát jelenti, amikor **nincsen államhatalom, nincsen közösségi szervezettség, hanem az emberek úgy élnek, ahogy természetük eredendően, minden kulturális és társadalmi befolyás nélkül azt meghatározza**. A természeti állapot fogalompárja a társadalmi állapot, az az állapot, amikor az emberek együttélését politikai hatalom szabályozza.

A modern 17-18. századi) politikai filozófusok nagy többsége úgy gondolta, hogy a **társadalmi állapotot megelőzte egy természeti állapot**. Azok a szerzők azonban, akik szerint az ember természeténél fogva társadalmi lény, azt állítják, hogy az ember mindig közösségben élt (ld. pl. család, nagycsalád, törzs stb.), és nem fogadják el a természeti állapot létét.

Azok, akik szerint a társadalmi állapotot egy természeti állapot előzte meg, szükségképpen felteszik a következő kérdéseket:

- Miként éltek az emberek a természeti állapotban saját természetüktől vezetve?

- Mi készítette őket a természeti állapot elhagyására és egy társadalmi állapot kialakítására?
- Hogyan alakult ki a társadalmi állapot?

A társadalmi állapot létrejötte szükségképpen a **politikai hatalom** létrejöttét jelenti. A modern politikai filozófusok azért vizsgálták a természeti állapot és a társadalmi állapot viszonyát, hogy a politikai hatalom születésének kérdésére is választ találjanak.

